

Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.035:34:[37.011.3-051:62/.64]

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14965611>

Педагогічні умови формування правової компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки

Шевцов Петро Валерійович

Аспірант другого року навчання кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 49107, м. Дніпро, вул. Наукова 13, Україна, shewtsov.peter@i.ua, ORCID <https://orcid.org/0009-0009-8536-0411>

Прийнято: 03.02.2025 | Опубліковано: 28.02.2025

Анотація. Сучасні тенденції розвитку національної освітньої системи свідчать про підвищення потреби у вчителях, які можуть організувати освітній процес в інтересах учнів, послідовно реалізовувати їх права, тому й виникає необхідність підготовки учителів до такої професійної педагогічної діяльності, домінантою якої є готовність діяти в нових правових умовах, а результатом – сформована правова компетентність, практика показує, що недостатній рівень правової компетентності, прогалини у правових знаннях та відсутність методичних знань у професійній діяльності учителів трудового навчання та технологій негативно позначаються на її ефективності. **Метою статті** є теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі професійної підготовки. **Методи:** аналізу наукової літератури, узагальнення, систематизації, порівняння. **Результати дослідження** свідчать, що дослідження спрямоване на підвищення рівня правової компетентності

майбутніх учителів як планомірного, керованого, організованого, систематичного і цілеспрямованого процесу впливу на суб'єктів освітнього процесу всієї сукупності форм, засобів і методів, наявних в арсеналі сучасної правової діяльності практики підготовки майбутнього вчителя технологій. Для успішного формування правової компетентності необхідно теоретично обґрунтувати та упровадити в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій такі педагогічні умови: методичне забезпечення процесу формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій; оновлення змісту, методів і форм фахової підготовки з метою формування правової компетентності майбутніх учителів технологій; проєктування індивідуальної траєкторії правової самоосвіти і практики майбутніх учителів технологій. Реалізація педагогічних формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій відбувається поетапно: ціннісно-орієнтаційному етапі – набуття стійкої позитивної мотивації та потреб у набутті системи правових, професійних знань, що співпадає з періодом особистісного становлення здобувачів освіти та розвитку пізнавального інтересу до професії учителя технологій: на організаційно-моделюючому етапі - забезпечує набуття професійних компетенцій ефективної правовиховної діяльності; на рефлексивно-творчому етапі забезпечує розвиток самостійності, соціально-правової активності, набуття досвіду набуття навичок правовиховної діяльності поєднанні аудиторної, позааудиторної та роботи з самоосвіти. **Висновки.** Сьогодні державі необхідні педагогічні кадри, які вільно орієнтуються в законодавчих, нормативних актах у сфері освіти; такі фахівці здатні професійно реагувати на «виклики» суспільства, на зміни в соціальних вимогах та правових нормах до освіти, упровадження в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій визначених педагогічних умов має забезпечити набуття відповідних

компетентності та сформуванню високого рівня професійних якостей особистості майбутнього учителя.

Ключові слова: професійна підготовка, правова культура, правова компетентність, майбутній учитель трудового навчання та технологій, педагогічні умови, професійна мотивація, пізнавальний інтерес, готовність до правовиховної діяльності

Pedagogical conditions for forming legal competence of future technology teachers in the process of professional training

Petro Shevtsov

Graduate student of the second year of study department of theory and practice technological and professional education, SHEI «Donbas State Pedagogical University», 49107, Dnipro, st. Naukova 13, Ukraine, shewtsov.peter@i.ua, ORCID <https://orcid.org/0009-0009-8536-0411>

***Abstract.** Modern trends in the development of the national educational system indicate an increasing need for teachers who can organize the educational process in the interests of students, consistently implement their rights, so there is a need to prepare teachers for such professional pedagogical activity, the dominant of which is the readiness to act in new legal conditions, and the result is the established legal competence, practice shows that an insufficient level of legal competence, gaps in legal knowledge and lack of methodological knowledge in the professional activity of teachers of labor training and technology negatively affect its effectiveness. **The purpose of the article** is a theoretical justification of pedagogical conditions for the formation of legal competence of future teachers of labor training and technology in the process of professional training. **Methods:** analysis of scientific literature, generalization, systematization, comparison. **The results of the study indicate** that the study is aimed at increasing the level of legal competence of future teachers as a planned, controlled, organized, systematic and purposeful process of influencing the*

*subjects of the educational process of the entire set of forms, means and methods available in the arsenal of modern legal activity of the practice of training a future teacher of technology. For successful formation of legal competence it is necessary to theoretically substantiate and implement in the educational process of professional training of future teachers of labor education and technology the following pedagogical conditions: - methodological support of the process of formation of legal competence of future teachers of labor education and technology; updating of the content, methods and forms of professional training in order to form legal competence of future teachers of technology; designing an individual trajectory of legal self-education and practice of future teachers of technology. Implementation of pedagogical formation of legal competence of future teachers of labor education and technology occurs in stages: at the value-orientation stage - acquisition of stable positive motivation and needs for acquisition of a system of legal, professional knowledge, coinciding with the period of personal development of applicants for education and development of cognitive interest in the profession of a technology teacher at the organizational and modeling stage - ensures acquisition of professional competencies of effective legal education activity; at the reflexive and creative stage ensures development of independence, social and legal activity, acquisition of experience in acquiring skills of legal education activity in combination of classroom, extracurricular and self-education work. **Conclusions.** Today, the state needs teaching staff who are freely oriented in legislative and regulatory acts in the field of education; such specialists are able to professionally respond to the "challenges" of society, to changes in social requirements and legal norms for education, the introduction of certain pedagogical conditions into the educational process of professional training of future teachers of labor training and technologies should ensure the appropriate competencies and form a high level of professional qualities of the personality of the future teacher.*

***Keywords:** professional training, legal culture, legal competence, future teacher of labor training and technologies, pedagogical conditions, professional motivation, cognitive interest, readiness for legal activity*

Постановка проблеми. Для сучасної України, включаючи її політиків, державних діячів, громадян і громадянське суспільство, особливо важливо розуміти, що будь-які перетворення в економічній і політичній системах, соціальній і духовній сферах починаються з глибоких змін у культурі, в тому числі правовій. Ці трансформації виникають як результат формування нових цінностей і орієнтирів, а також прояву різних соціокультурних тенденцій і закономірностей. В умовах існуючої кризи суспільству як ніколи потрібен позитивний гуманістичний зсув у правовому мисленні і правосвідомості, як індивідуальному, так і колективному. Це вимагає ясної переорієнтації на інноваційні технології, прогресивні підходи, а також визнання загальнолюдських і моральних цінностей.

Модернізація системи вищої освіти в Україні має враховувати сучасні виклики соціально-економічного та культурного розвитку країни, орієнтуючись на якісну підготовку фахівців. Такі професіонали повинні бути не тільки компетентні у своїй галузі, але і здатні до постійного розвитку, адаптації до змін і ефективної роботи в динамічно мінливому світі. Крім професійних навичок, сучасний фахівець повинен володіти соціальною компетентністю: умінням організовувати робочі процеси, керувати колективом, вирішувати конфлікти і приймати відповідальні рішення. Він повинен бути готовий розробляти власні стратегії поведінки, робити усвідомлений вибір і нести за нього відповідальність (Б. Андрусишин [1]).

Сучасні тенденції розвитку національної системи освіти демонструють зростаючу потребу в педагогах, здатних вибудувати освітній процес в інтересах дітей та ефективно захищати права учнів. У зв'язку з цим стає все більш актуальною підготовка вчителів до професійної діяльності, в основі якої лежить

готовність працювати в умовах нового правового регулювання і формування високої правової культури.

На сьогоднішній день державі необхідні фахівці, що володіють глибоким розумінням законодавчих і нормативних актів у сфері освіти. Такі педагоги здатні професійно відповідати на виклики сучасного суспільства, оперативно адаптуватися до змін соціальних вимог і правових стандартів, що пред'являються до освітньої системи (О. Ганзенко [2]).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з проблеми формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій особливостей їх професійної діяльності доводить, що професійна педагогічна діяльність сучасних вчителів в умовах правового поля громадянського суспільства набуває особливо важливого значення. Правова компетентність стає ключовим стратегічним ресурсом, який сприяє формуванню і розвитку цивілізованого і законослухняного суспільства (О. Іваній [3]).

У зв'язку з цим формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій набуває актуальності як проблема сучасної науки і практики. Науковці наголошують щодо необхідності суттєвого оновлення змісту та технологій підготовки сучасних фахівців цієї важливої галузі. Теоретичні й практичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, зокрема їх правової освіти відображено у наукових працях таких науковців як О. Армейський [4], В. Бондаренко [5], Н. Гусак [6], В. Гайдук [7], О. Коберник [8], В. Стешенко [9], В. Трофімчук [10], С. Ящук [11],

Разом з тим, у науковій літературі приділено недостатньо уваги проблемі формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі професійної підготовки, що пов'язано з гострою необхідністю у формуванні нових кадрів, які здатні до саморозвитку, самовдосконалення у професійній діяльності.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Реформуванням сучасної системи освіти вимагає якісної підготовки фахівців, здатних до успішного виконання своєї професійної діяльності за умов їх правової освіти (О. Гура [12], Д. Коваленко [13], Р. Курок [14], В. Стешенко [15]).

Сучасний успішний учитель технологій – це соціально адаптована особистість, педагогічна професійна діяльність, якої не можлива без розуміння норм права і способів їх реалізації з метою подолання правового нігілізму. Учитель технологій це фахівець, який керується правовими нормами, здатний обирати конструктивну поведінку, що забезпечує гармонізацію людини і суспільства (В. Стешенко [15]).

Проте виникає протиріччя між потребою суспільства в учителях технологій з високим рівнем правової компетентності та недостатнім рівнем її розвитку у цих фахівців; запитам суспільства у підготовці учителів технологій з високим рівнем правової компетентності, здатних ефективно виконувати функції в умовах оновлення української школи, та відсутністю теоретичних розробок і практичних рекомендацій у цій площині, які б забезпечували цілеспрямовану підготовку учителів технологій з урахуванням викликів сучасної освіти; сучасними вимогами щодо фаховості майбутніх учителів технологій та організаційними проблемами їх професійної підготовки, спрямованої на відповідність до основних показників системи якості освіти ЗВО. Підґрунтям якісного оновлення сучасної системи професійної освіти є вагомий теоретичний доробок учених, які досліджували особливості формування *компетентного вчителя*. Про це свідчать наукові дослідження останніх років, зокрема І. Бех [16], О. Іваній [17], І. Драч [18], В. Сидоренко [19], Т. Ціпан [20].

Аналіз наукової літератури свідчить, що правова компетентність майбутніх учителів досліджена недостатньо. Більшість праць мають описовий, а не аналітичний і синтетичний характер. Між тим культурно-правові цінності і ціннісні орієнтації мають важливе значення для окремих людей, їх колективів і організацій, суспільства в цілому. Саме з корінних перетворень у правовій

культури починається зміна в культурному і освітньому просторах. Тому вважаємо, що для підготовки педагогів нових викликів, яких сьогодні вимагає наше суспільство, необхідно визначити, обґрунтувати та поетапно упровадити у цілісний освітній процес закладу вищої освіти педагогічні умови, які б забезпечили не тільки якісну професійну підготовку майбутніх учителів трудового навчання та технологій в галузі професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правової освіти і формування правової культури завжди займали місце в дослідженнях вітчизняних вчених. Особлива увага приділяється специфіці правовідносин у сфері освіти, а також визначенню юридичних засад, що лежать в основі освітнього законодавства Г. Васянович [21], В. Владимірова [22], М. Городиський [23], Д. Грубіч [24], Я. Кічук [25], І Коваль [26], О. Радкевич [27].

Аналіз теоретичних джерел дозволяє констатувати, що правова компетентність вчителя технології відображає рівень засвоєння необхідних правових знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне виконання професійної діяльності та участь у соціальній взаємодії. Вона характеризує готовність і здатність педагога застосовувати правові норми при вирішенні професійних завдань, виконанні трудових функцій, а також у повсякденних життєвих ситуаціях. Даний аспект включає вміння використовувати юридичні інструменти, бажання підвищувати свою правову грамотність і прагнення до постійного самовдосконалення через самоосвіту і підвищення кваліфікації (О. Іваній [17]). Особливості правової компетентності вчителя технології полягають в її унікальності порівняно з компетентністю фахівців інших сфер. Ця категорія потребує знання та практичного досвіду застосування правових норм саме у сфері освіти. Вона забезпечує поєднання педагогічних і юридичних норм для регулювання освітніх відносин, охоплює розуміння правового статусу дитини і служить гарантом дотримання і захисту прав неповнолітніх учнів. Крім того, вона стає основою для правомірної професійної поведінки педагога, допомагає

реалізувати і ефективно захищати його професійні та особисті права (Я. Кічук [25]). Проте для того, щоб майбутній учитель був дійсно професійно компетентним в галузі правових відносин, необхідно створити певні організаційно-педагогічні умови для підготовки такого фахівця.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій в контексті професійної підготовки та визначення завдань їх реалізації на кожному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ефективність формування правової компетентності у здобувачів освіти, які готуються стати вчителями трудового навчання і технологій, визначається рядом факторів, серед яких ключову роль відіграє системне бачення проблеми і створення відповідних педагогічних умов. Умова розглядається як філософська категорія, що відображає універсальні зв'язки об'єкта з факторами, що сприяють його виникненню та існуванню. За наявності необхідних умов властивості речей трансформуються з можливості в дійсність, як це зазначено в енциклопедичному словнику [28]. У філософському енциклопедичному словнику поняття умови розглядається як залежність предмета від явищ навколишнього середовища, без яких його існування стає неможливим. Це визначається як істотний елемент комплексу факторів, наявність яких забезпечує існування певного явища [29]. Аналіз наукових джерел підтверджує широке значення терміну «умова», включаючи такі інтерпретації, як необхідність для реалізації певного процесу, особливості об'єктивної реальності, що зумовлюють можливість дії, а також правила або вимоги, виконання яких забезпечує досягнення мети. Наприклад, умови описуються як обставини, що сприяють створенню або здійсненню чого-небудь, положення або сукупність даних, що лежать в основі подій [30, с. 617].

Важливо відзначити, що професійна підготовка майбутніх вчителів технологій в умовах вищого освітнього закладу реалізується в рамках педагогічної системи. Така система будується з урахуванням принципів системного підходу при вирішенні завдань наукового дослідження, що також тягне за собою необхідність чіткого визначення поняття «педагогічні умови». Інтерес представляє думка Лариси Петренко, яка стверджує значимість комплексного розгляду загальних і специфічних педагогічних умов, а також взаємодії різних факторів, що впливають на функціонування педагогічної системи. Таке комплексне сприйняття дозволяє більш ефективно формувати підходи до правової компетентності майбутніх фахівців [32].

Після проведення теоретичного аналізу проблеми правової освіти майбутніх учителів технологій, зокрема стану сформованості у них правової компетентності, нами були визначені наступні педагогічні умови, які мають забезпечувати ефективність цього процесу, а саме:

- методичне забезпечення процесу формування правової компетентності майбутніх учителів технологій;
- оновлення змісту, методів і форм фахової підготовки з метою формування правової компетентності майбутніх учителів технологій;
- проєктування індивідуальної траєкторії правової самоосвіти і практики майбутніх учителів технологій.

Реалізація педагогічних формування правової компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій відбувається поетапно: *ціннісно-орієнтаційному* етапі – набуття стійкої позитивної мотивації та потреб у набутті системи правових, професійних знань, що співпадає з періодом особистісного становлення здобувачів освіти та розвитку пізнавального інтересу до професії учителя технологій: на *організаційно-моделюючому етапі* - забезпечує набуття професійних компетенцій ефективною правовиховною діяльністю; на *рефлексивно-творчому* етапі забезпечує розвиток самостійності, соціально-правової

активності, набуття досвіду набуття навичок правовиховної діяльності поєднанні аудиторної, позааудиторної та роботи з самоосвіти.

Перша педагогічна умова «методичне забезпечення процесу формування правової компетентності майбутніх учителів технологій» має бути упроваджена на першому, *ціннісно-орієнтаційному* етапі формування правової компетентності, метою якого було налаштування здобувачів освіти на активну спільну діяльність разом з викладачем; створення позитивної мотивації до процесу набуття правових знань та усвідомлення значущості правової компетентності для майбутньої професійної діяльності. Завданнями на цьому етапі стали: системне структурування цілей і завдань формування правової компетентності; визначення змісту дисципліни (курсу), що формує кожний компонент правової компетентності (когнітивний, аксіологічний та процесуальний) майбутнього вчителя; визначення відповідних дидактико-методичних засобів, форм і методів навчання, способів діагностики та контролю набутих знань, що використовуються для формування правової компетентності майбутніх педагогів в області технології, засновані на використанні цілісного комплексу організаційних форм (як аудиторних, так і позааудиторних), методів (педагогічного навчання і виховання), а також відповідних засобів. Для досягнення поставлених цілей була розроблена система заходів, включаючи проведення методичних та науково-методичних семінарів для викладачів профільюючих дисциплін, орієнтованих на вивчення та узагальнення досвіду розвитку правової компетентності у здобувачів освіти. Поряд з цим розроблялися робочі програми, впроваджувалися змістовні модулі лекційного матеріалу проблемного характеру, а також практико-орієнтовані та семінарські заняття.

Згідно з даними наукових довідкових видань, зміст освітнього процесу визначається як сукупність навчальної інформації, оволодіння якою забезпечує індивіду можливість здобуття освіти певної кваліфікації. Такий зміст формується з урахуванням потреб суспільства і являє собою систему знань, умінь і навичок,

необхідних для особистісного, професійного і суспільного розвитку учнів. Професійні, світоглядні та соціальні якості особистості мають бути сформовані в процесі навчання з урахуванням перспективного розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, компетенції та мистецтва. Результатом вказаної роботи ми вважаємо сформовану аксіологічну та мотиваційну складові правової компетентності у компетентності майбутнього вчителя трудового навчання та технологій.

Реалізація другої педагогічної умови, яка пов'язана з оновленням змісту, методів і форм професійної підготовки з метою формування правової компетентності у майбутніх вчителів технологій, повинна бути здійснена на другому етапі формування даної компетентності – організаційно-моделюючому. Цей етап передбачає розробку і впровадження ряду заходів, спрямованих на перегляд і вдосконалення освітніх програм і практичних підходів.

По-перше, оновлення змісту професійних дисциплін здійснюється за рахунок поглиблення і розширення тематики навчальних і робочих програм. Включення проблемно-орієнтованих модулів, комплексних лекцій, практичних семінарів та занять стає ключовим кроком у забезпечення структурованого вивчення питань правової компетентності. До цього також додається розробка програм ознайомчої практики та стажувань, насичених матеріалами з даної тематики.

По-друге, рекомендується впровадження інноваційних форм навчальної активності, таких як лекції-дискусії, бінарні лекції, рольові ігри та проведення відео-лекторіїв. Особлива увага приділяється виховній роботі, проведення вікторин та тренінгів.

Крім цього, акцент ставиться на розвиток професійних і комунікативних навичок за допомогою спеціалізованих тренінгів з педагогічної майстерності, комунікативних семінарів, застосування проектного методу, використання технік «мозкового штурму» та організації дискусійних майданчиків. Інтеграція професійно орієнтованих ситуацій, практичних робіт і фасилітації допомагає

створити динамічне освітнє середовище, що сприяє формуванню практичних компетенцій майбутніх фахівців.

Оновлення змісту професійної підготовки майбутніх вчителів технології включає інтеграцію окремих змістовних модулів, спрямованих на розвиток елементів правової компетентності. Ефективною методичною формою тут стає лекція-дискусія, основним завданням якої є розглядання ключових проблем, з якими викладачі стикаються при навчанні соціально-гуманітарних і професійних дисциплін. Ця форма передбачає активне обговорення, обмін думками та аналіз проблемних питань між окремими частинами лекції. Особливий інтерес у майбутніх вчителів технологій викликають теми, пов'язані з їх професійною педагогічною діяльністю.

Значну увагу слід приділити потенціалу фасилітаційних методик. Одним з видів фасилітації є створення професійно орієнтованих ситуацій - моделювання проблем, які можуть виникнути в майбутній педагогічній діяльності. Як зазначає О. Армійський, цінність даного методу полягає в тому, що здобувачі освіти здобувають професійні знання через самостійне вирішення проблемних завдань, використовуючи власний досвід і навички аналізу. За рахунок цього вони ефективно застосовують отримані знання на практиці, що більш результативно в порівнянні з пасивним сприйняттям інформації. Використання професійно орієнтованих ситуацій допомагає майбутнім вчителям усвідомити себе суб'єктами педагогічної діяльності та навчитися адаптувати свій досвід до типових професійних умов.

Виховні заходи також сприяють формуванню мотивації до правової самоосвіти та відповідальності за розвиток правової компетентності. Для підвищення рівня самостійної роботи здобувачів освіти пропонуються індивідуальні завдання і завдання для самоконтролю, включені в спеціально розроблене методичне портфоліо з акцентом на юридичні аспекти професії. З урахуванням сучасних тенденцій скорочення аудиторних годин саме позааудиторна робота набуває особливої значущості, дозволяючи здобувачам

освіти глибше освоїти теоретичний матеріал і закріпити практичні навички. Самостійна робота сприяє розкриттю індивідуальних можливостей здобувачів освіти, а також розвиває їх здібності до саморозвитку і самовдосконалення.

Організація навчальної та позанавчальної діяльності для формування правової компетентності майбутніх вчителів технологій охоплює широкий спектр форм. Серед них виділяються:

- інформаційно-масові: проблемні лекції, міні-лекції, відеоконференції, дискусії, диспути, круглі столи, інтелектуальні аукціони, ринги, освітні вечори, подорожі до джерел компетентності;

- діяльнісно-практичні групові: наукові гуртки, творчі групи, тематичні тижні з дисциплін, case-study (аналіз практичних ситуацій), мозкові штурми, дебати, фокус-групи, тренінги, екскурсії, свята професій, ділові та рольові ігри, олімпіади;

- інтегративні: студентські клуби, фестивалі національної та світової культури;

- діалогічні: бесіди, міжролева взаємодія;

- індивідуальні: творчі завдання, проекти, звіти, самостійна робота;

- наочні: віртуальні музеї, виставки сучасної креативності, бібліотечні стенди.

Кожен з цих підходів сприяє забезпеченню комплексного розвитку правової компетентності майбутніх фахівців в області технологій і забезпечує більш якісне занурення в професійне середовище.

У науковій літературі, зокрема В. Бондаренко [5] акцентовано, що кейс-метод і тренінг є одними з активних методів групової роботи, що сприяють формуванню і розвитку компонентів компетентності. О. Набока вважає, що тренінг являє собою ефективний метод роботи, спрямований на засвоєння знань, а також розвиток умінь і навичок. Він сприяє оптимальній організації взаємодії між учасниками, створюючи умови для спілкування в обстановці довіри і неформальності. Більш того, дана форма роботи робить значний вплив на процес

самопізнання учасників і їх розуміння навколишнього світу [7; 8]. Але на наш погляд не варто недооцінювати традиційні форми і методи навчання, які пройшли перевірку часом і довели свою результативність. Прибічники парадигми навчання впродовж життя, зокрема (О.Коберник [8], Н. Ничкало [32], В. Головка[33], А. Добридень [34], М. Степко [35]) дотримуються позиції, що ефективність *засобів* формування особистості значною мірою залежить від їх системності, комплексності, цілісності, від того, наскільки повно враховуються специфічні закономірності розвитку властивостей індивіда. Розвиваючи цю думку в межах нашого дослідження ми можемо подати ієрархічну структуру засобів формування правової компетентності педагогічної діяльності особистості майбутнього вчителя технологій. *Засобами* становлення компонентів правової компетентності майбутнього вчителя трудового навчання та технологій технологій на першому етапі є-вивчення правової термінології і написання есе, на другому – тематичні лекції, лекції-демонстрації, лекції-провокації, семінари, на третьому завершальному етапі-проектна діяльність. Особливе значення у розвитку всіх компонентів правової компетентності майбутнього вчителя трудового навчання та технологій має використання засобів масової інформації і комунікації. Основним інструментом генерації правомірної поведінки постає особистий і соціальний приклад.

Реалізація третьої педагогічної умови *«проектування індивідуальної траєкторії правової самоосвіти та практики майбутніх учителів трудового навчання та технологій»* має відбуватися на третьому, рефлексивно-творчому етапі формування правової культури майбутніх вчителів трудового навчання технологій, який має бути був спрямований на самовдосконалення професійних, правових та особистісно-значущих якостей здобувачів освіти у контексті науково-дослідної, позааудиторної правовиховної діяльності, а також педагогічної практики.

На рефлексивно-творчому етапі формування правової компетентності здобувачів освіти ключовим аспектом є усвідомлення ними того, що набуті в рамках

розвивального процесу знання та навички правової культури повинні здійснювати реальний вплив на їх практичну діяльність. Тут важливим стає перетворення правових знань у внутрішні переконання індивіда, його особистісні цінності, емоційно прожиті й інтегровані в професійну практику. Ці знання перетворюються в основу педагогічної діяльності, формуючи стратегічне ставлення кожного майбутнього педагога до своєї ролі в освітньому процесі.

Майбутній педагог, стаючи суб'єктом професійної активності, самостійно розробляє індивідуальні шляхи вирішення професійних завдань, проектує свій унікальний стиль викладання та педагогічної діяльності. Цей процес спирається на емоційно-ціннісне сприйняття професійного саморозвитку. Однак подібна трансформація можлива виключно в контексті колективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, що включає як здобувачів освіти, так і викладачів. Центральне місце в даному процесі займає рефлексія педагогічної освіти, яка дозволяє усвідомити глибокий правовий потенціал цієї сфери. Навчальний зміст, наповнюючись ідеалами істини, добра, естетики та гуманізму, стає ціннісним орієнтиром для майбутнього вчителя.

Спираючись на осмислення власного досвіду і мотивоване прагнення до вдосконалення правової культури, кожен здобувач освіти розробляє індивідуальну програму правової самоосвіти. Така програма спрямована на розвиток правосвідомості як цілісної системи норм і принципів права, самостійне поглиблення знань у галузі освітнього законодавства та міжособистісної взаємодії, формування механізмів саморегуляції та вдосконалення своєї поведінки в рамках правовиховної діяльності.

Однією з ключових форм навчальної роботи на даному етапі стає педагогічна практика. Вона не тільки сприяє закріпленню теоретичних знань здобувачів освіти, а й формує їх поведінково-вольову готовність до здійснення правовиховної роботи. У контексті вищої педагогічної освіти правова компетентність визначається як здатність майбутнього фахівця осмислено будувати професійну діяльність з урахуванням соціальних норм і правових принципів. Майбутній учитель трудового навчання і

технологій демонструє практичну готовність до професійної діяльності через усвідомлену реалізацію своїх духовних і творчих потенціалів.

Найвищим рівнем морально-етичної регуляції діяльності педагога в умовах професійних випробувань виступає морально-правовий рівень. Він відображає здатність педагога брати відповідальність за свої дії і вчинки учнів навіть у складних правових ситуаціях. Цей рівень повинен бути інтегрований у зміст педагогічної практики, сприяючи вихованню в майбутніх вчителів почуття обов'язку, справедливості і готовності діяти в рамках правових і моральних норм.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, упровадження обґрунтованих педагогічних умов мають забезпечити якісну професійну підготовку майбутніх учителів трудового навчання та технологій, адже сьогодні державі необхідні педагогічні кадри, які вільно орієнтуються в законодавчих, нормативних актах у сфері освіти; такі фахівці здатні професійно реагувати на «виклики» суспільства, на зміни в соціальних вимогах та правових нормах до освіти, упровадження в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій визначених педагогічних умов має забезпечити набуття відповідних компетентностей та сформувати високий рівень професійних якостей особистості сучасного учителя.

Список використаних джерел

1. Андрусишин Б. І. Підготовка правознавчих кадрів для освітньої галузі. *Юридичні читання молодих вчених*. Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції 23–24 квітня 2014 року. Київ, С. 3–13.
2. Ганзенко О. О. Формування правової культури українського суспільства в контексті підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*, 2014. № 3. С. 9–16.
3. Іваній О. М. Структурно-змістова модель формування правової компетентності майбутнього вчителя у навчально-виховному процесі університету: автор, дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2012. 20 с.

4. Армейський О. С. Розвиток правової компетентності вчителів технології у післядипломній педагогічній освіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Харків, 2018. 20 с.
5. Бондаренко В. Модернізація змісту професійної підготовки майбутнього вчителя технологій: обґрунтування напрямів і підходів Бондаренко, В. Стещенко // Рідна школа. 2014.– № 3. – С. 67–70.
6. Гусак Н. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя технології в процесі фахової підготовки в педагогічних училищах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04. Чернігів, 2010. 20 с.
7. Гайдук В. Етапність формування трудових умінь та навичок майбутніх учителів технологій у навчальному процесі вищих навчальних закладів *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* Умань : [Жовтий О. О.], 2012. Ч. 2. С. 34–41.
8. Коберник О. Формування методичної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2009. № 3. С. 37–40.
9. Стещенко В. В. Теоретико-методологічні засади фахової підготовки майбутнього вчителя технології в умовах ступеневої освіти : монографія. Слов'янськ : СДПУ, 2004. 188 с.
10. Трофімчук В. М. Використання ігрових методів навчання у вивченні основ дизайну майбутніми вчителями технологій. *Трудова підготовка в рідній школі*. 2015. № 2. С. 8–9.
11. Ящук С. М. Теоретико-методичні засади професійної підготовки магістрів технологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 ; 13.00.02. Умань, 2016. 41 с.
12. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : монографія. Запоріжжя, 2008. 324 с.

13. Коваленко, Д. В. Професійно-правова компетентність інженера-педагога як мета професійно-правової підготовки майбутнього фахівця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2013, № 33, 194–202.

14. Курок Р. Сутність правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/18.pdf> (дата звернення 15.09 2024)

15. Стешенко В. В. Система компетенцій в освітньо-професійній програмі підготовки вчителя технологій URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1170/35.pdf?sequence=1> (дата звернення 10. 01. 2025)

16. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Вища освіта України*. № 3, дод. 1: Темат. вип.: Педагогіка вищої школи: методологія, теорії, технології. 2009 С. 21–24.

17. Іваній О. М. Формування правової компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2013/visnuk_25.pdf (дата звернення 15.09. 2024)

18. Драч І. І. Основні підходи до визначення професійної компетентності педагога. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* № (32), 2012. С. 9-14

19. Сидоренко В. К. Сутнісні характеристики професійної компетентності. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2004. № 2. С. 41-44.

20. Ціпан Т. С. Професійна компетентність сучасного вчителя. *Іноватика у вихованні*. № 3. 2016. С. 174-184

21. Васянович Г.П. Морально-правова відповідальність педагога: теоретично-методологічний аспект: [монографія] Львів-Київ, 1997. 296 с.

22. Владимірова В. І. Педагогічні проблеми формування правової культури вчителя в історії вищої педагогічної школи України (1917-2002 рр.): дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Кіровоград, 2002. 207 с.
23. Городиський М. І. Педагогічні умови забезпечення змісту правової освіти майбутнього вчителя: дис. кандидата пед. наук: 13.00.04/Городиський Микола Іванович-Х., 1999.-156 с.
24. Грубіч Д. Ю. Загальноправова підготовка майбутнього вчителя. Теорія та методика : [монографія]. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2007. 167 с.
25. Кічук Я. В. Соціально-педагогічні умови формування правосвідомості майбутніх учителів у педагогічних коледжах: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Одеса, 2002. 22 с
26. Коваль І. В. Правове виховання здобувачів освіти у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Умань, 2016. 357 с.
27. Радкевич О. П. (2020). Теоретичні і методичні основи розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04). Київ.
28. Український радянський енциклопедичний словник: у 3 т. редкол. А. В. Кудрицький та ін. 2-ге вид. Київ: УРЕ, 1987. 736 с.
29. Філософський енциклопедичний словник URL: <https://9.slovaronline.com/> (дата звернення 11.01 2025)
30. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад, і голов, ред. В. Т. Бусел]. [5-те вид. з дод. і допов.]. К., 2005.1728 с.
31. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / [за ред. В. Яременка, О. Сліпушко]. К.: Аконт, 2006. Т. 1 : А-К. 2006. 926 с.
32. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта – тенденція світова. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992 – 2002*: 36. Наук. праць до 10-річчя АПН України. Харків: ОВС, 2002. ч. 2. с. 148–162.

33. Діалектика вищої освіти: трансформація від декларації до реалізації. В. О. Головка та ін. Харків : Експада, 2009. 301 с.
34. Добридень А. В. Навчання впродовж життя в контексті болонського процесу. Вища освіта України. 2008. Додаток 3. Т. 1(8). С. 90–97.
35. Степко М. Ф., Клименко Б. В., Тovaжнянський Л. Л. Болонський процес і навчання впродовж життя : монографія. Харків : НТУ, 2004. 112 с